

A MAGYAR KISEBBSÉGEK KÉRDÉSE.

Az egyke nemzetritkító csapásán és a kisebb-nagyobb belső bajok zökkenőin túl, amelyek jórésze azonban ugyancsak a külső politikai adottság függvénye, bárom tragikus tényező sorvasztja életerőnket és fenyegeti létünket. E harmas baj: a trianoni megcsönkítottság, az idegen igában senyvedő magyarság pusztulása, és a fegyverkezési egyenjogúság hiánya, amely védtelenül szolgáltatott ki a bennünket környező ellenséges államgyűrű önkényének. E gyászos oktrilogiából ezúttal az úgynevezett utódállamok hatalma alá kényszerített magyar testvéreink sorsának és — ami ezzel egyértelmű, — pusztulásának óhajtanék tolmácsa lenni és szemléltetője a nemzetközi szerződésekben biztosított jogaik lábbal tiprásának, amely felé az utolsó hónapok világrengető politikai eseményei reménykeltően fokozott mértékben fordították a művelt államok figyelmét.

Jól tudom, hogy feladatomat a rendelkezésemre álló szűk keretek között megoldani lehetetlenség. Hiszen annak a megrázó filmnek a lepergetésére, amelynek hősei nem színpadi figurák, hanem élő, szenvedő és egyre fogyó vértanúi a magyar tragédiának, napok, sőt hetek sem volnának elegendők. E cikk ennélfogva csak reprezentatív jelentőségű: a legfontosabbaknak és legszükségesebbeknek is csak egy kis részét van módomban előterjeszteni.

Ismeretes, hogy az úgynevezett Szövetséges és Társult Főhatalmak (az Északamerikai Egyesült-Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán) Párizsban és St. Germain-en Laye-ban 1919-ben Csehszlovákiával, a Szerb-Horvát-Szlovén állammal és Romániával szerződéseket kötöttek az több említett államok területén élő kisebbségek jogainak biztosítására.

Az utódállamok azonban e szerződésekben vállalt, de jogállamban szerződés nélkül is magától értetődő köteleességük ellenére, kisebbségi állampolgáraikat nemcsak polgári és politikai jogaiktól fosztják meg, hanem alapvető emberi

jogaikban, személy- és vagyonbiztonságukban is veszélyeztetik.

Előrebocsátom, hogy az, amit a magyar kisebbségek sérelmeiről el fogok mondani, nem akar vádaskodni, ellentétet vagy gyűlölséget szítani. Nem szolgálja a felforgatást, az erőszakot, — ellenkezőleg: — a Nemzetek Szövetsége által garantált ama jogminimum érvényesülését, amely az úgynevezett kisebbségi szerződésekben van meghatározva. Mikor mi a kisebbségek panaszait felsorakoztatjuk és orvoslásukat sürgetjük, nem jogot rontunk, hanem jogot védünk, ébren tartjuk annak tiszteletét és el akarjuk háritani a veszedelmet, amely a jog alappilléreinek könnyelmű kidöntögetéséből származik. De elejét akarjuk venni az állami erők helyes irányú gazdaságos felhasználását megbénító, felesleges erőpazarlást, sőt meglevő értékek elkallódását okozó súrlódásoknak és az emberiség fejlődésére nélkülözhetetlen tehetségek pusztításának is, ami a kisebbségek üldözésének és elnyomásának szükségképen való következése. Hogy mi, magyarok, mindezekén túl faji erőink te[^]ességét és a nemzetközi szükségességű revízió etnikai alapjait is védeni akarjuk az emberiség egyetemes érdekű szempontjainak szolgálata mellett, tőlünk rossz néven venni nem lehet. Hiszen az egész emberiség javát szolgáljuk, amikor a kisebbségek és sorukban a minket legközelebről érdeklő magyar testvéreink emberi, polgári és politikai jogainak megsértéséről, sőt semmibevevéséről megdöbbenő és megdönthetetlen adatainkat a világ ítélőszéke elé terjesztjük.

A személyes szabadság és az állampolgári jogegyenlőség súlyos sérelmei mindjárt azzal kezdődnek, hogy megakadályozzák a magyarsághoz tartozás bevallását. Ennek az a célja, hogy a magyarság számát a valóságosnál kisebbnek mutassák ki s ezzel

1. lefokozzák a kisebbségi kérdés jelentőségét,
2. elhomályosítsák a revízió etnikai szükségességét,
3. fokozatosan elkobozzák a tömegesebben együttélő magyarság kollektív nyelvhasználati jogát a hatóságok és bíróságok előtt,
4. minél gyorsabban beolvasszák a magyarságot.

Népszámlálási visszaélésekkel, sokszor ötödiziglenig felélelő névelemzéssel, adatok meghamisításával, de kiüldözéssel és kiutasítással is az elszakított területek magyarságának 1910-i számát 1930-ra Románia 1.8 millióról 1.3 millióra, Csehszlovákia 1.070.000-ről 708.000-re, Jugoszlávia 565.000-ről 468.000-re olvasztotta le. Az adatok hosszú sorával tudjuk e hamisításokat leleplezni. Közülök én csak arra az egy tényre utalok, hogy Kassán 1920-ban 22% magyart mutattak ki, a rákövetkező, titkosan végbement általános választásoknál a szavazatok 70%-a esett a magyar

pártokra. Kétségkívül nemcsak papiroson, de a valóságban is fogyasztják a magyarság számát. Menekülés a koholt kémkedési és irredenta pörök borzalmaitól, a félelem a kínzástól, botozástól, koldusbotrajuttatástól, a besoroztatástól és annak különösen a román hadseregben súlyos következteléseitől, tízezrével űzte át a magyarokat a határon. Csak a Menekültügyi Hivatal kimutatásai szerint és csak az első négy évben (1924-ig) kb. 350.000 kiutasított és kiülőzött magyar érkezett trianoni Magyarország földjére. A kiutasítás alapja és jogcíme az állampolgárság megtagadása. Mert bár a kisebbségi szerződések szerint az elszakított területek lakosai ipso facto az illető utódállam polgáraivá válnak, ha nem nyilatkozzák ki az ellenkezőjét, az utódállamok a trianoni szerződés idevágó szakaszának rosszhiszemű alkalmazásával megvonják az állampolgárságot azoktól is, akik 60—70 év óta ott laknak s ezek közül aztán a nekik „nem kívánatos elemek“-et egyszerűen a határra teszik. Ilyenformán érthető, hogy az el nem ismert állampolgárságú magyarok számát Romániában legalább 100.000-re becsülik. Csak magában Nagyváradon — 17 évvel Trianon után — 24.000 állampolgársági kérvény hever elintézetlenül. A volt magyar Felvidéken pedig az idegen és ismeretlen állampolgárságú egyének száma már 92.000-re nőtt s olyan községek is vannak, ahol az ilyen „idegen“ honosok számaránya a lakosság 90%-át is meghaladja. Az állampolgárság el nem ismerésének pedig — a kiutasítás Damokfes-kardján túl is — súlyos magánjogi és közjogi következtelésesei vannak. Ezek a szerencsétlen „apatridák“ korlátozva vannak inarúzás, ingatlanszerzés, állami kedvezmények elnyerése, választójog stb. tekintetében, sőt az 1934. évi romániai nemzetvédelmi törvény értelmében még a napszámos! sovány kenyérekereket tekintetében is, de katonáskodni kötelesek.

Az ilyen módon: hamis népszámlálással, kiülőzéssel, az ősmagyar települési helyekre csehek, oláhok és szerbek beköltöztetésével nemcsak a papiroson, de a valóságban is fogyasztott, abszolúte és viszonylagosan összezsugorított jelentőségű magyarságot még szét is forgácsolják. Magyar bírósági és közigazgatási kerületeket összeolvasztanak nem magyar területekkel, hogy a magyarság aránya 20% alá szálljon s ezzel elveszítse kollektív nyelvhasználati jogát. Ezt a törekvést bizonyítja az a kínos igyekezet is, amellyel fokozatosan 20% alá szorítják a magyarság arányát törzsökös magyar városokban is. 1930-ban a cseheknek ezt már sikerült elérniök Kassán, Ungvári és más városokban is. És ma már odajutottunk, hogy pl. Kassa és Pozsony hivatalosan is elismert 11.500, illetőleg 19.000 főnyi magyarságának, meg a Csallóköz 23.000 magyarjának semmiféle hivatalos nyelvi joga sincs és az egész felvidéki magyarság 83%-a

el van ütve attól, hogy nyelvét a bíróságok és hatóságok előtt használhassa. Romániában magyar nyelvű beadványokat a bíróságok egyáltalában nem fogadnak el s a legfontosabb hivatalos hirdetőanyagokat is csak oláh nyelven teszik közzé. Jugoszláviában a bácskai tartománygyűlésen sértések özöne közt utasították vissza az ott a lakosság egyharmadrészét alkotó magyarok és németek nyelvhasználati jogát kérő indítványt.

És ha a hivatalos nyelvhasználatban nem akarnak tudomást venni arról, hogy magyarok is vannak a világon, természetesen, hogy magyar tisztviselőket sem igen alkalmaznak. Csehszlovákiában a tisztviselőknek 1%-a magyar, egyötöd-része még a valóságnál jóval alacsonyabb hivatalos arányszámuknak is. A minisztériumokban, a magyaroknak fölöttebb fontos földhivatalban egyetlen magyar sem akad. Romániában, amelynek alkotmányos törvénye saját kisebbségi állampolgárait idegeneknek („strain“) nevezi, már nem alkalmaznak magyar köztisztviselőt. Polgármester még szinmagyar városban sem lehet magyar. A régi magyar közalkalmazottakat új meg új nyelvvizsgáknak vetik alá s az ezen elbuktatott postások, vasutasok ezreit kergetik szélnek. Jugoszláviában a 240.000 közalkalmazott közül mindössze 500 magyar, pedig a magyarságot még hivatalos arányszáma szerint is legalább 8.000 köztisztviselői hely illetné.

És ha már súlyos szerződészegés a magyar nyelv és a magyar kisebbség elhanyagolása a hivatalos életben, szinte még megbotránkoztatóbb megsértése az állampolgári jogegyenlőségnek és személyes szabadságnak az az eljárás, amely a magyar nyelvet még a magánéletben is meg akarja fojtani. A kisebbségi szerződések 7. cikke értelmében egyetlen kisebbségi állampolgárt sem lehet korlátozni nyelvének szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallási életben, sajtó útján vagy bármily módon történő közzétételben. Ezzel szemben Csehszlovákiában vannak hivatalos rendeletek, amelyek megtiltották nyilvános helyeken a magyar beszéd provokáló szemtelenségét. Romániában a vállalatok külön adót kötelesek fizetni, ha üzleti könyveiket magyar nyelven vezetik s a magyar szövegű cégtáblák alkalmazásáért a rendes adó többszörösét kell leróni. A román államvédelmi törvény a magánvállalatokat arra kötelezi, hogy legalább 80%-ban románokat alkalmazzanak. Persze, a vállalatok vezetői a Hatóságtól féltükben ezt a legbrutálisabb módon és a legrosszabb ütemben valósítják meg. Tatarescu miniszterelnök büszkén hirdette, hogy ezen az úton egy év alatt 16.000 kisebbségi állampolgár szájából ütötték ki a betevő falatot. Most pedig az erdélyi ügyvédek sóvány kenyerét akarják elvenni a „numerus valachicus“

jelszavával azok az oláh ügyvédek, akik a magyar uralom idején dúskáltak a jólétben.

De a szerződések világos parancsa ellenére, durva kézzel nyúlnak bele az utódállamok az egyén legbelsőbb ügyébe: a vallási élet felséges misztériumába is. Eltiltják a magyar templomi éneket, a magyar prédikációt, Szent István napjának megünneplését. A vallási és iskolai célokat szolgáló katolikus és magyar protestáns egyházi javakat elkobozták. A csehek a magyar püspököket kiutasították, a református egyház módosított alkotmányát máig se hagyták jóvá. A református vallású tanulókat hitoktatásra az evangélikus lelkészhez utasították. Volt rá eset, hogy az éjféli misét megzavarták és az úrvacsora magyarnyelvű kiszolgáltatását betiltották. Romániában katolikus ünnepeken tilos az üzleteket bezárni, a körmeneteket nem egyszer szétzavarják, az egyházi zsinatot szétkergetik. A temesvári piarista templomból a magyar szentek (Szent István, Szent László) szobrát eltávolították és összetörték. A kolozsvári minoriták templomát, rendházát és nagyértékű ingatlanait a görögkatolikusok kezére játszották. S nem egy eset volt rá (és itt csak Szamoskrassóra és Marosszentimrére emlékeztetek), hogy a magyar református templomot és paplakot rövid úton az oláh pópának adták át.

Az állampolgári jogegyenlőség és személyes szabadság semmibevevése az élet és vagyonbiztonság elkobzásáig fokozódik a zaklató házkutatásokban, alaptalan vádakban és büntetésekben. Politikai bűncselekményekért a magyar uralom a Felvidéken a XIX. század egész folyamán nem ítelt el annyi embert, mint a csehek 6 hónap alatt. Jugoszláviáról a magyarság elfogult ellensége, Seton-Watson állapította meg, hogy ott két év alatt több politikai bűnpert folytattak le, mint a magyar uralom tíz esztendeje alatt. Romániában a magyar élet tragédiájának egyik külön fejezete a csendőrség brutalitása, amely ok nélkül beleköt a magyarokba, az előállítottakat véresre botoztatja, a magyar nők piros kötényeit letépi, a templomablakokból kitördösi a piros és zöld táblákat, mint irredenta színűeket. Viszont a felizgatott oláh tömegekkel szemben a magyarok személy- és vagyonbiztonságát nem védi meg. Oláh parasztok büntetlenül foglalhattak el önkényesen magyar nagy- és kisbirtokokat is (pl. Zentelkén és Kalotaszentkirályon) s büntetlenek maradtak azok az oláh merénylők is, akik a bórévi, magyarigeni és sinfalvai magyarok házeit összerombolták, — de megbüntették azt a magyar újságírót, aki a bírósági tanúvallomásokról lapjában hiteles tudósítást közölt.

A tulajdonszabadság és az állampolgári jogegyenlőség durva megsértései azok az intézkedések, amelyek Jugoszláviában és Csehszlovákia területén egy 25—50 km. széles

határovezetben a kisebbségek ingatlanszerzését megtiltják vagy külön engedélyhez kötik.

Mint a személyes és tulajdonszabadság, a polgár alapjogai közé tartozik az egyesülési és gyülekezési jog is. Ennek szabad érvényesülése az utódállamok magyarságára annál fontosabb, mert a hivatali és a politikai élet színteréről is jóformán teljesen ki van rekesztve. Összetartozását, etnikai nyomatékát, gazdasági és kulturális céljainak közösségét tehát úgyszólván egyedül társadalmi egyesületeiben élheti ki és juttathatja kifejezésre. Végzetes csapást jelentett tehát a magyarságra, mikor a csehek Gömör- és Nógrád megye valamennyi magyar gazdasági egyesületét, Zemplén 31 társadalmi és jótékonyági egyesületét, a románok Erdély több nagymúltú egyesületét feloszlatták. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, a patinás E. M. K. E. 1924-ig egyáltalában nem működhetett, helyzete ma is bizonytalan. De az bizonyos, hogy elvették híres algyógyi földművesiskoláját, minden földbirtokát és valamennyi népiskoláját. Azt mondanom se kell, hogy a magyar egyesületek egy báni segílyt se kapnak, de az oláh kultúra csúcs-egyesülete, az „Astra“ a neki juttatott filmszínházi engedélyek révén 9 millió leu jövedelmet élvez.

A társadalmi működés megbénításának eszmekörébe tartozik a magyar szépművészet kálvária-járatása és a magyar kultúra kőbe vésett emlékeinek megsemmisítése is. Ezekről: a magyar színielőadások megakadályozásáról, kirívóan egyenlőtlen jegyadóterhérről, a szoborművek — köztük világra szóló alkotások — összerombolásáról az idő rövidsége miatt nem szólhatok bővebben. Csak — mint az oktan gyűlölet kihívó példáját — azt a tényt említem fel, hogy a csehek a Beniczky-család rákói sírboltjáról lekapatatták a „Föltámadunk“ hívó jelszavát, magyar szövege miatt.

És ha még a múlt kultúrájának emlékeit is ki akarják irtani: lehet-e csodálkozni, ha a magyarság mostani kulturális összetartozásának kifejezőjét, sérelmeinek és panaszainak szócsövét: a sajtót is el akarják némítani. Csehszlovákiában átlag minden harmadik napra esett egy lapelkobzás, Romániában titkos tárgyalásokon a szokásos büntetésekön túl internálásra és foglalkozásától való eltiltásra ítélik a magyar újságírókat, ha pl. azt meri írni húsvéti cikkében, hogy: „a harangszó a feltámadást hirdeti“. Ellenben a román sajtó büntetlenül hirdethetett a magyarok ellen Szent Bertalan-éjszakát és gyalázhatta minden idők egyik legnagyobb államférfiát: Mussolinit. És amikor látjuk a Magyarországot és az utódállamok közé emelt szellemi sorompókat, amelyek még a tisztán szakmunkák bevitelének is útját állják, talán szabad megkérdeznünk: mit szólna Franciaország, ha

Kanada 3 millió franciájának nem volna szabad hozzájutnia francia földről származó szellemi táplálékhoz?

Ha az alapvető emberi és polgári jogok terén ilyen súlyos sérelmeket állapíthatunk meg, el lehet képzelni, mekkora lehet a jogfosztás a politikai jogok tekintetében, amelyek a törvényalkotás irányát és ezzel az emberi és polgári jogok mértékét is megszabják. A választókerületek beosztásánál igen hathatósan dolgozik az ú. n. választási geometria. Romániában, ahol Maniu, Románia többszörös volt miniszterelnökének nyilatkozata szerint „a szavazóurnák tartalmát kicserélték, a bíróságot a korrupció és a választási erőszak eszközeivé tették“, oláh kerületekben 7.000, magyar kerületekben 15.000 választó kell egy mandátum elnyeréséhez. Csehszlovákiában a magyar kerületekben 51.000, a cseh kerületekben 31.000 választóra esett egy szenátor. Az 1933. évi október hó 25-i törvény szabad kezét ad a cseh kormánynak, hogy minden neki nemtetsző pártot feloszlatasson. Az így feloszlott pártok parlamenti képviselői elvesztik mandátumaikat. Az ismeretes pittsburgi szerződésben a Szlovenszónak, a St. Germain en Laye-i szerződésben a Rutén földnek ígért önkormányzat egy szemernyre sincs máig sem megvalósítva.

Végére hagytam s eddig éppen nem, vagy csak mellesleg érintettem a mai politikai és gazdasági rendben döntő fontosságú két alapjogon: a tanulás szabadságán és a tulajdon sérthetetlenségén tett erőszakot. Alapvető és az adott helyzetben nélkülözhetetlen joga az embernek az anyanyelvén való tanulás szabadsága, hiszen az ad módot neki arra, hogy a legcélszerűbben szerezhesse meg a tudásnak a létért való küzdelemben szükséges fegyverét és a benne rejlő képességek kifejlesztésének eszközeit. A kisebbségi szerződések számolnak is ezzel és egyrészt megengedik a kisebbségeknek, hogy saját anyanyelvükön tanító iskolákat tarthassanak fenn, sőt az államokat is kötelezik, hogy állami iskolákban gondoskodjanak tömegesebben együttlakó kisebbségeik anyanyelvén történő taníttatásáról. Ezzel a jogelvvvel szemben mi a valóság? A Felvidéken legalább 120 olyan község van, ahol negyvennél több magyar iskolaköteles gyermek él, de egyetlen magyar elemi iskola sincs. Ellenben 11 olyan községben, ahol egyetlen csehszlovák sem lakik, van csehszlovák iskola. Komárom állítólagos 900 csehszlovákjának 9 tanító áll rendelkezésére, de pl. Nyitra több mint 2.000 magyarjának egy sem. Államosítottak és persze csehesítettek 11 magyar felekezeti középiskolát s ma a magyarságnak 70 polgári iskolával, 11 középiskolával és 73 középiskolai osztállyal kevesebbje van, mint amennyi számára szerint megilletné. Gazdasági irányú iskolájuk a magyaroknak alig van, háztartási, tanítónő, óvónő és bába-

képző iskolájuk pedig egy sincs. A négy egyetem egyikén sincs tanszék a magyar nyelv és irodalom részére, a magyar középiskolai tanárképzés tehát lehetlenné van téve. Ez a hiány annál végzetesebb, mert a csehek a magyar egyetem meken szerzett diplomát nem nosztrifikálják, de a honoluluit igen. Az erdélyi magyarság kulturális életének jelenét és jövőjét még keményebb marokkal fojtogatja az államhatalom. A magyar Csik vármegye mind a 63 községében van — természetesen oláh nyelvű — állami óvoda, de pl. az oláh Mármaros 52 községe közül csak 8-ban. A csikmegyei állami óvodákba az ókirályságból hoznak magyarul nem is tudó óvónőket, akik a kicsinyekkel sokszor csak tolmács útján tudnak érintkezni. Ugyanez a politika érvényesül a népoktatás terén is. Egyre-másra létesülnek a magyar községekben az ingyenesen tanító oláh tanítási nyelvű elemi iskolák. Viszont a vagyonuktól megfosztott s 1931 óta államszegélyben nem részesülő felekezetek nem képesek iskolákat fenntartani, különböző ürügyek alatt be is zárták egyrészüket, vagy elvették épületeiket az állami iskola számára, így érthető, hogy 1918—1932 közt, 15 év alatt a magyar nyelvű oktatást nyújtó elemi iskolák száma Erdélyben 1420-szal, eredeti létszámának több mint felével csökkent. Csikmegyében, ahol a tanulók 80%-a magyar, egyetlen magyar tanítási nyelvű állami iskola sincs, épp úgy, mint Székelyudvarhelyen, ahol a lakosság 98%-a magyar. Azt, hogy a gyermek magyar anyanyelvű-e vagy sem, és így beiratkozhatik-e a felekezeti magyar iskolába, sokszor az ötödik ízig felfelé menő névelemzéssel az oláh állami iskola igazgatója dönti el. így érthető, hogy a nyilvántartott 161.000 főnyi magyar tanköteles több mint fele (85.000 gyermek) oláh tanítási nyelvű állami iskolába jár. Az erdélyi megyék egyrészét, elsősorban a székely megyék tömbjét az 1924-es törvény kultúrzonának nyilvánította. Az ottani iskolákba csak más vidékbeli, főként a ókirályságból hozott tanítókat neveznek ki magasabb fizetéssel és a tűzzel-vassal oláhosítás parancsával. Ezek jórésze nem is tud magyarul s megesisik, hogy a tanító dühében, amiért nem tudja velük magát megértetni, véresre botozza az ártatlan kis székely gyermekeket. Hivatalosan a kultúrzoa szükségét a közoktatás elmaradottságával próbálják megokolni. Ezzel szemben tény az, hogy Háromszékben az oláh lakosság 43%-a tudott írni-olvasni, az ókirályságbeli Bakau megyében csak 17.5%-uk. Kultúrzonára tehát a Kárpátokon túl sokkal nagyobb szükség volna.

Éppen ilyen vigasztalan a helyzet a középiskolai oktatás terén. Egész sorát zárták be vagy oláhosították el a főgimnáziumoknak, tanítóképzőknek és kereskedelmi iskoláknak, magyar vagy legalább magyar tagozatú állami tanítóképző

egyáltalában nincs. A magyar felekezeti középiskolák nem adhatnak érettségi bizonyítványt s ilyenformán hivatali képesítést. Növendékeiknek külön bizottság előtt oláh nyelven kell az érettségi vizsgát kiállani s ennek eredményét nem a jelölt készültsége szabja meg, hanem a faji gyűlölet. 1934-ben a kitűnő katolikus felekezeti középiskolák 123 jelöltje közül csak 26 ment át e vizsgán; 80%-uk megbukott.

A kultúrából való kiforgatással nem volna azonban a cél elérése biztosítva. A magyarságot anyagi téren is tönkreteszni akarják. Ennek legközvetlenebb, legkíméletlenebb és leghatásosabb eszköze az agrárreform. Ennek során a csehek a magyar és kisebb részben a német földbirtokosoktól 2 millió holdat vettek el, legalább 500 millió pengővel károsítva meg a volt tulajdonosokat. A jugoszláv agrárújság nyíltan megmondja, hogy földet csak szerbek, horvátok és szlovének kaphatnak. A magyarok tehát két oldalról is öröklődnek: a földet tőlük veszik el, de földet a magyarok nem kaphatnak. Erdélyben se társadalmi, se faji szempontok nem tették indokolttá a földreformot. Hiszen Erdély mindig a kisbirtok klasszikus földje volt — se kisbirtokok kétharmad részét oláhok tartották kezükben. Mégis Erdélyre nézve alkotta meg Románia az agrártörvényt legkíméletlenebbül s alkalmazta a legkegyetlenebbül. Az odacsatolt területen több mint 3 millió holdat sajátítottak ki földosztás céljára s több mint 2 milliót kényszerbérletek számára. De nemcsak nagybirtokosoktól, hanem magyar törpebirtokosoktól. Volt olyan eset, hogy egy nagycsaládú magyar hadirokkant 1.300 négyszögöles telkecskéjét is kisajátították. Az erdélyi magyar egyházak 372.000 holdjából 314.000-et vettek el (85%) s tették ezzel lehetetlenné kulturális feladataik elvégzését. A megállapított kártalanítási összeg a valóságos becsértéknek egy nevetségesen csekély százalékát teszi s az se kerül készpénzben kifizetésre, hanem kötvényekben, amelyeknek értéke Románia pénzügyi viszonyai közt meglehetősen problematikus. Megállapítható, hogy az erdélyi magyar földbirtokosok az agrárreform során közel 1.5 milliárd pengővel károsodtak.

Már most e gyorsan lepörgetett, reprezentatív értékű adattömeg hallatára csak elszörnyűködéssel vehetjük tudomásul azt az állítást, hogy a magyar kisebbségek panaszai túlzottak, jelentéktelenek, vagy éppen alaptalanok. Természetes, hogy a sérelmek bizonyítása nem könnyű feladat. A kisebbségek nem mernek panaszt emelni, tanúik pedig félnek az igazat bevallani, mert rettegnek az államhatalom üldözésétől. De voltaképen nincs is bírói fórum, amely panaszait megvizsgálná és orvosolná. A Nemzetek Szövetségének Tanácsa, ahová e panaszok kerülnek, nem bírói tes-

tíúit, hanem politikai szempontoktól vezetett, kontradiktó-rius tárgyalást nem ismerő kollégium, amelyben éppen a faj-rokonaikat vesztett államok nincsenek képviselve. Ez ma-gyarázza meg azt a megdöbbsentő tényt, hogy a Tanács hár-masbizottsága az 1936. évi június hó 1-ig benyújtott 852 pa-nasz majdnem felét formai okokból a limine elutasította és mindössze 7 (hét) ügyet ajánlott a Tanács figyelmébe, vi-szont a Tanács összesen 2 (két) ügyet utalt a Hágai Állandó Nemzetközi Bíróság elé. A Nemzetek Szövetségének ros-tája tehát olyan sűrű, hogy 852 panasz közül mindössze kettő tudott rajta átszúzni a hivatott bírói fórum elé. Ép-pen ezért az Interparlamentáris Unió bizottsági tárgyalásain nem a nehezen bizonyítható konkrét panaszok felsorolására vetettem a fősúlyt, hanem azokat a kirívó, kihívó, le nem tagadható szerződésszegéseket lobbantottam az utódállam-ok szemére, amelyeket azáltal követnek el, hogy egyes tör-vényeik és rendeleteik nyíltan és homlokegyenest ellenkez-nek a nemzetközi szerződések lényeges kikötéseivel. Az 1920. évi cseh alkotmánytörvény például számos helyen, kü-lönösen a 128., 130., 132. §-aiban világosan megmondja, hogy a kisebbségeket a nemzetközi szerződésekben biztosított jo-gok csak annyiban illetik meg, amennyiben azt Csehszlo-vákia törvényei megengedik. Ez annyit jelent, hogy a nem-zetközi szerződés érvényessége és az abban vállalt kötele-zettség teljesítése a Csehszlovák állam elhatározásától függ. A párizsi és a St. Germain en Laye-i nemzetközi szerződés 8. §-a biztosítja a kisebbségeknek azt a jogot, hogy saját költségükön iskolákat létesíthetnek, és azokban saját anya-nyelvüket szabadon használhatják. Ezzel szemben Románia 1920. évi és Jugoszlávia 1929. évi közoktatásügyi törvényei megtiltják a felekezeteknek, hogy iskolákat létesítsenek. A Nemzetközi Szerződések értelmében mindazok, akik a szer-ződések életbelépte idején a Magyarországtól valamelyik utódállamhoz elcsatolt területeken laktak vagy ott szület-tek, minden alakiség nélkül (sans aucune formalité) az illető utódállam polgáraivá válnak. Ezzel szemben az utódállamok törvényei olyan nehezen teljesíthető feltételekhez és bonyo-lult formalitásokhoz kötik az állampolgárság elismerését, amelyek az el nem ismert honosságú kisebbségi állampolga-rok: a hontalan „apatridák“ számát százazrekre rugtatják fel.

E folyóirat korlátái nem engedik, hogy a szerződéssze-gések bőséges adattárából itt többet is felszínre hozzak. Csak két tényt kívánok e gondolatkörben megállapítani. Az egyik az, hogy e szerződésszegések annál provokálóbbak, mert a szerződések kisebbségi rendelkezéseit a Nemzetek Szövetsége a maga garanciája alá vette és a szerződések 1. cikke e rendelkezéseket olyan alaptörvényekké emelte, ame-lyekkel szemben semmiféle törvény, rendelet vagy hivatalos

intézkedés nem lesz hatályos. Az életben pedig — és ez a második sajnálatos tény, amelyre rá kívánok mutatni, — az utódállamok éppen azokat a törvényeiket és rendeleteiket hajtják végre szigorú pontossággal, amelyek a nemzetközi kisebbségi szerződésekkel ellenkeznek s amelyeknek végső céljuk csak egy: elhantolni a magyarság nemzeti eszményeit, kifosztani a magyarságot kulturális javaiból, kihúzni lába alól a földet, kiütni kezéből a kereset szerszámát, legyen az toll vagy kalapács. Egy ilyen üldözött faj számára mi maradhat más hátra, mint a vándorbot. Az elmúlt években a magyarság kivándorlási aránya Csehszlovákiában és Jugoszláviában ötszöröse volt népességi arányszámuknak. A cseh külügyi hivatal megdöbbenéssel állapítja meg, hogy tíz év alatt az 1926—1935. évek folyamán majdnem 200.000-en hagyták el szülőföldjüket, szinte minden tizennegyedik ember hazátlanná vált. Romániában a magyarok kivándorlását állami érdeknek, befolyásos ügynökök pedig jó üzlet forrásának tekintik. Volt olyan esztendő, amikor a kivándorolt magyarok száma abszolúte is nagyobb volt, mint a 12-szer akkora oláhságé. Egyedül 1926-ban 22.000 útlevelet adtak ki, ebből 15.000-et Brazíliába szóló rendeltetéssel, ahol a tropikus éghajlat betegségei hamar végeznek a magyarsággal.

*

Nem folytatom tovább az adatok felsorolását, amelyek a kalapácsütés keménységével kopogtatnak agyunkon és szívünkön. Pedig száraz statisztikai adatokkal nem is lehet visszatükröztetni az utódállamok magyarságának sorsát és azt a légkört, amelyben élni és szenvedni kénytelenek. Postáját felbontják, telefonját kihallgatják, rádióját ellenőrzik, lépéseit kikémlelik. Üvegfalú házban él, még suttogását is meglopja a felbérelt cselédhad Dionysos-füle. Sajnos: nem kétséges, hogy az imént idevetített szürke számok és szavakba alig önthető gyászos tények mögött egy halálra üldözött nemzet sorstragédiája bontakozik ki. Mi azonban nem lehetünk e szomorújáték közömbös szemlélői. Nem tűrhetjük, hogy az utódállamok bitorolt földje magyar testvéreink kínzókamrája, siralomháza és temetője legyen. IV. Béla uralkodása alatt egy Julián nevű szerzetes elindult a magyarok őshazáját megkeresni s azt vélte: talán meg is találta nyomaikat. De meg kell szakadni a magyar szívnek a fájdalomtól, ha arra gondol, hogy ha 1—2 évtized múltán egy új Julián barát az utódállamok területére kerül, talán nyomát is alig találja a magyarnak ott, azon a földön, ahol ezer esztendőn át élt, dolgozott és nagy tettek fényes betűvet írta nevét a világtörténelembe. Mi ez ellen a felháborító szörnyűség ellen felemeljük tiltakozó szavunkat. Nemcsak a mi érzelmi okainkból és nemcsak a magunk érdekében: a magyar nemzeti erőknél, a magyar géniuszteljeségének

okából, de azért is, mert a kisebbségek emberi, polgári és politikai jogainak tiszteletben tartása egyúttal a nemzetközi béke, az emberi haladás, a jogtisztelet és az e jogokért garanciát vállaló Népszövetség becsületének kérdése is. A most lejátszódó és küszöbön álló nagy történelmi események még a legelfogultabb koponyákban is siettetik ennek a belátását. Éppen ezért nem csüggedünk. Egyrészt, mert tudjuk, hogy az Isten örök igazsága, amely védőszárnyai alá fogadja a legnyomorultabb földi porszemet is, erősebb, mint a múltó emberi szenvedély. Másrészt, mert bízunk nemzetünk annyiszor kipróbált őserejében és mert tudjuk azt, hogy egy nemzetet se koldusbottal, se börtönnel, se akasztófával elnémítani nem lehet. Egy nemzet csak akkor halhat meg., ha nincsenek már eszményei és nincs többé hite eszményeinek megvalósításában. Mi azonban rendületlenül hiszünk a magunk világtörténelmi hivatásában s abban, hogy az e hivatáshoz méltó, nem szenvedélytől vezetett, de a józan megfontolás sarkcsillaga után igazodó magatartással, hittel, akaratl és munkával lehengetjük az ideiglenesen eltemetett magyar igazság sírboltjáról a sziklát s minél előbb megérjük a feltámadását.

Kenéz Béla dr.